

BATÁRI ATTILA
DLA-TÉZISFÜZET

Fegyelmező terek – az építészet feladata és lehetőségei a büntetés-végrehajtásban

BATÁRI ATTILA

DLA-TÉZISEK

**FEGYELMEZŐ TEREK – AZ ÉPÍTÉSZET FELADATA ÉS LEHETŐSÉGEI A
BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSBAN**

2017. június 9.

Batári Attila

Fegyelmező terek – az építészet feladata és lehetőségei a büntetés-végrehajtásban

Témavezető: Sugár Péter DLA

BME Építészmérnöki kar
Építőművészeti Doktori Iskola

2017. június 9.

ABSTRACT

A bűn és büntetés fogalma végigkíséri az emberiség történetét a kezdetektől napjainkig. A bűnös büntetést érdemel – ez alapvető társadalmi és erkölcsi norma. A bűn és a büntetés jelentéstartalma azonban jelentős változásokon ment keresztül a korszakok, társadalmi formák változásának a tükrében.

A börtönfogalom maga, általános büntetéssé csak akkor válhatott, amikor az ember felismerte, hogy a szabadság érték, így a vétkest szabadságától, mint értéktől megfosztva büntették. Bármennyire hihetetlen, a szabadságvesztés, mint büntetés és az annak végrehajtására létesített intézmény, a börtön, újkori fogalmak, a korai kapitalizmus „találmányai”.

Az értékezés napjaink börtönépítészét a változások tükrében kívánja bemutatni. A XX. század második felében bekövetkezett társadalmi, ideológiai változások jelentősen hatottak a büntetésvégrehajtás gyakorlatára is. A régebbi korok kirekesztő szemléletmódjával szemben előtérbe került a humánus felőli megközelítés, egyre nagyobb szerepet kapnak az emberi jogi kérdések. Fontossá vált a szocializációs problémák kezelése, a bűnelkövetők társadalomba való visszailleszkedésének elősegítése, a rehabilitáció. A test büntetése helyett a lélek nevelésén van a hangsúly.

Ezeknek az elvárásoknak az építészet is meg kell, hogy feleljen. Mindezt olyan épületkomplexumok kialakításával próbálják elérni, amelyek tömegformálással, térszervezéssel, belsőépítészeti kialakításukkal részt vesznek a rehabilitáció megvalósításában. Emellett a gazdaságosság elvét is szem előtt tartják: az épület hatékony üzemeltetésével, az elítéltek megfelelő foglalkoztatásával és a kiszolgáló személyzet létszámának csökkentésével.

Napjaink működő börtöneinek nagy százaléka azonban nem új épület, hanem évszázados múltra tekint vissza. A régi struktúrák csak részben vagy egyáltalán nem alkalmasak az új eszmék megvalósítására. A mai börtönök hátterének megismeréséhez ezért nélkülözhetetlen a történeti áttekintés. A külföldi (európai) börtöntörténet és a magyar börtönügy szoros kapcsolatban vannak egymással, Magyarország kicsit megkésve ugyan, de mindig követte az európai fejlődési utat. A börtönök morfológiai tipizálása a ma is használatos épületek tér- és tömegalakításának koncepcionális bemutatása. Ezen keresztül van lehetőség a börtönök működési elvének, az ellenőrzési rendszereinek bemutatására, a bekövetkezett szemléletmódbeli változások ismertetésére.

A modern kor elvárásai szükségessé teszik, a társadalomtudományok fejlődése pedig szerteágazó lehetőséget biztosít arra, hogy a kortárs börtönökhöz több irányból közelítsünk: A filozófia által megismerhetjük a hatalom és a totális intézmények működési apparátusát. A társadalmi és szakmai megközelítés komoly építész-etikai kérdéseket vet fel. A bemutatott börtönpszichológiai és környezetpszichológiai szempontok, módszerek a rendelkezésre álló információk széles tárházát illusztrálják. A külföldi és hazai példák az építészeti sokszínűség mellett azt is bizonyítják, hogy az épületek kialakítása egyre inkább a nevelő-oktató pszichológia részévé válik, hatékony eszköze a reintegrációs célok megvalósításának.

1. TÉZISEK

I. TÉZIS

A történelmi börtönök alaprajza és térszervezése szabályos geometriai alakzatokat vesz fel, míg az új-generációs börtönök elveit követő campusokra a pavilonszerű, szabad elrendezés jellemző. A különbség az ellenőrzési rendszerekben végbement változásokat szemlélteti, mely összefüggésbe hozható a pedagógiai módszerekben bekövetkező szemléletváltással.

A történelmi börtönökre jellemző indirekt felügyelet a hatalomelví büntető nevelési módszert alkalmazza. A campusok direkt ellenőrző rendszere a javítást, fejlesztést állítja a középpontba, a felelősségen alapuló, partneri kapcsolatokra építő demokratikus nevelési elveket követi.

II. TÉZIS

A letisztult építészeti eszközök (tömeg- és térformálás, alaprajzi kialakítás, anyaghasználat) a büntetés letöltését egy rendet és egységet sugalló környezetbe helyezik, ami szerepet játszik a rehabilitációs folyamatban.

A rend és a rendszer minden nevelési elvnek kiindulópontja. Az intéztek által megfogalmazott nevelési és rehabilitációs programok megvalósításának az építészeti kialakítás is része, ami az alaprajzi rendszerben, tömeg- és térképzésben, valamint az anyaghasználatban érvényesül leginkább.

III. TÉZIS

Minden büntetés-végrehajtási épület egy kis városként (társadalomként) működik, ahol helyet kell kapniuk az egyes leképezett városi (társadalmi) funkcióknak (pl. oktatás, sport, egészségügy, vallásgyakorlás, stb.).

Különösen jelentősek az oktatást, nevelést szolgáló intézményi egységek, hiszen a személyiségfejlődés szempontjából ezek a legfontosabbak. A szakmai képzést és átképzést biztosító intézmények társadalmi és gazdasági szempontból egyaránt jelentősek. A sportlétesítmények a megfelelő fizikai erőnlét fenntartását szolgálják, ami a rehabilitáció alapfeltétele.

IV. TÉZIS

Az emberi jogok, etikai normák és alapvető emberi szükségletek figyelembevételével kialakított büntetés-végrehajtási épületből kikerült elítéltek könnyebben illeszkednek vissza a társadalomba.

Hazai és külföldi büntetés-végrehajtási intézetek erre vonatkozó statisztikákat vezetnek. A tapasztalat azt mutatja, hogy a spártai körülmények közt eltöltött idő alatt sok ember megtörik, világvégük átalakul, és szabadulásuk után cselekvéseik legtöbbször a társadalom ellen irányulnak. Így a büntetés-végrehajtás sokszor nem éri el javító szándékát.

Hátsó borító lap idézet:

Rómában, a Szt. Mihályhoz címzett kolostorban a IX. Kelemen pápa által épített javító intézet homlokzatán olvasható a büntetés korszerű felfogását tanúsító felirat.

„Parum est coercere improbos poena, nisi probos efficias disciplina”

„Semmit sem ér büntetéssel sújtani a büntetéseket, ha fegyelem által nem javítjuk őket.”

